

Adolescent Media Activity and Identity Development in Relation to Their Parents' Parenting Practices

Pusaudžu ekrānierīču lietošanas aktivitātes, identitātes veidošanās un vecāku audzināšanas pieejas

MILTUZE ANIKA, SEBRE B. SANDRA, VEDEŅEJEVA VERONIKA

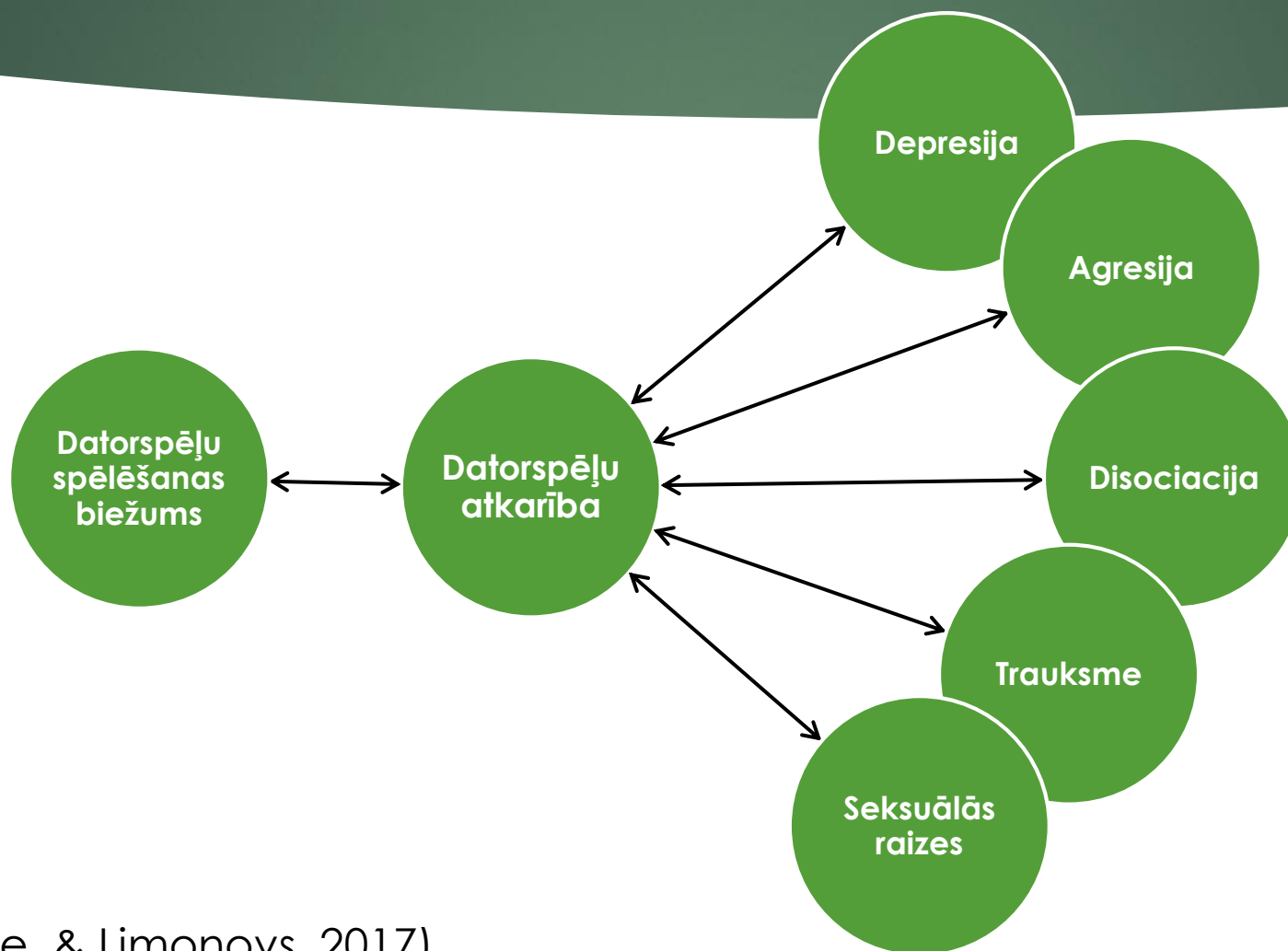
LU 78. STARPTAUTISKĀ ZINĀTNISKĀ KONFERENCE

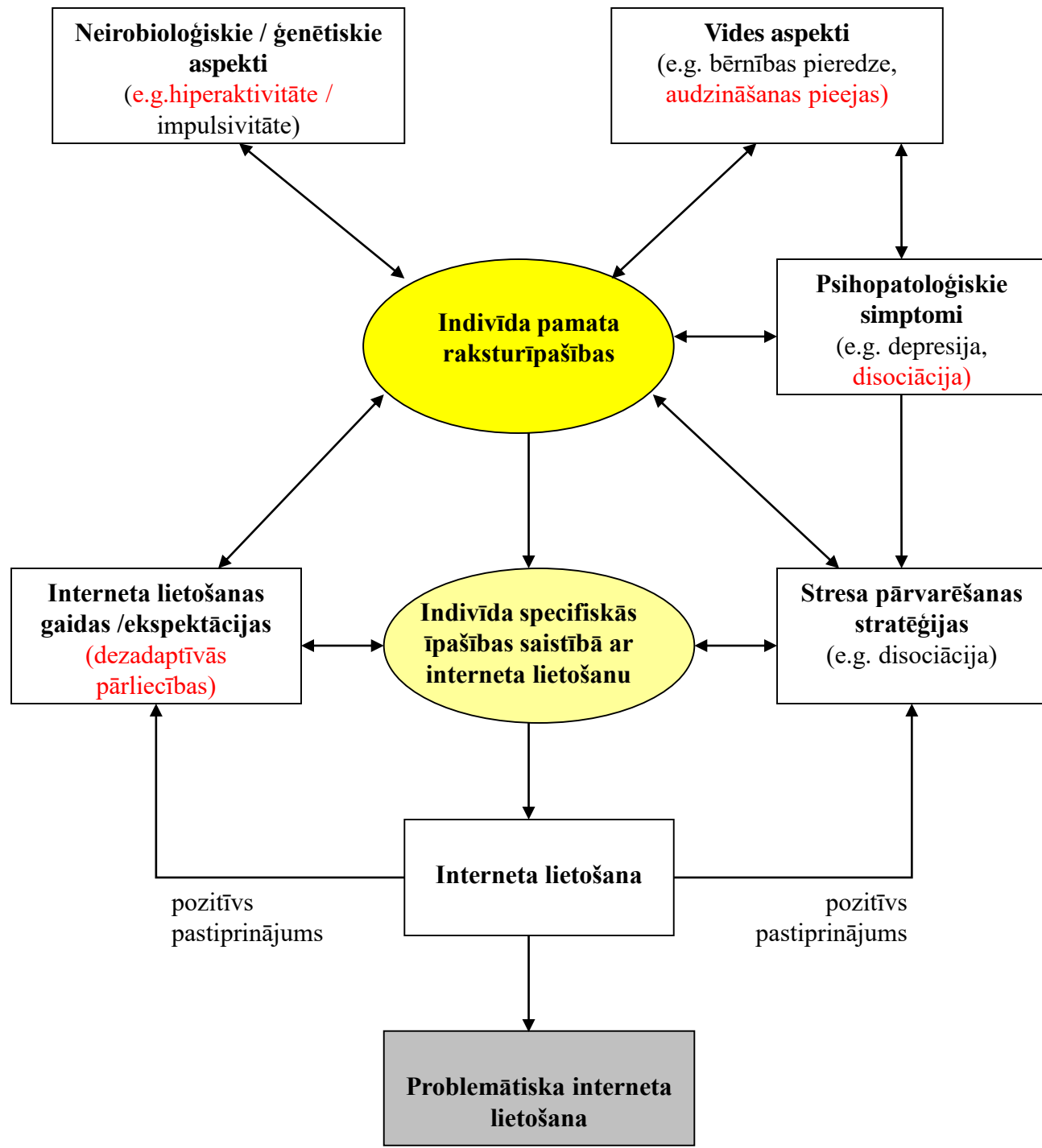
"CILVĒKS, TEHNOLOĢIJAS UN IZGLĪTĪBAS KVALITĀTE"

Sākām ar Problemātisku interneta lietošanu (PIL)

- ▶ 2016.gadā pētnieku komanda (Sebre S.B., Miltuze A., Limonovs M., Vedeņejeva V.) sāka darbu:
- ▶ Dati ievākti divas reizes vienās un tajās pašās klasēs dažādās Latvijas reģionu skolās
  - ▶ 2017. gadā – 270 pusaudži/jaunieši , 13 – 18 gadus veci (58% meitenes, 42% puīši)
  - ▶ 2018/2019. gadā – 130 pusaudži /jaunieši, 14 – 19 gadus veci (52% meitenes, 48% puīši)
- ▶ Mainīgie - problemātiska interneta lietošana; datorspēļu spēlēšana, datorspēļu atkarība; trauksme; depresija; disociācija; agresija; hiperaktivitāte.

Datorspēļu atkarības sekas

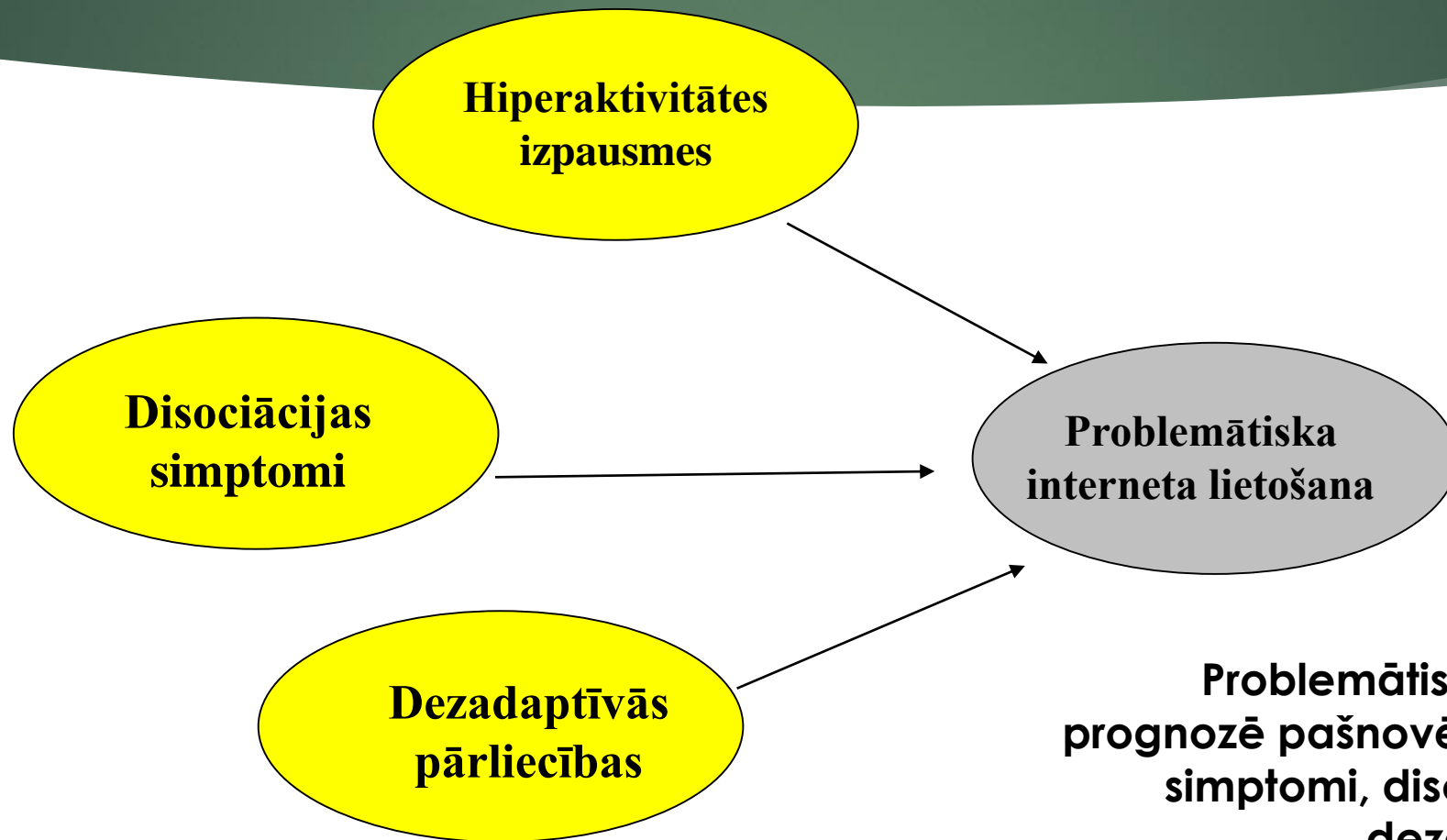

adaptēts no Interaction of Person-Affect-Cognition-Execution (I-PACE) modeļa (Brand et al., 2016)

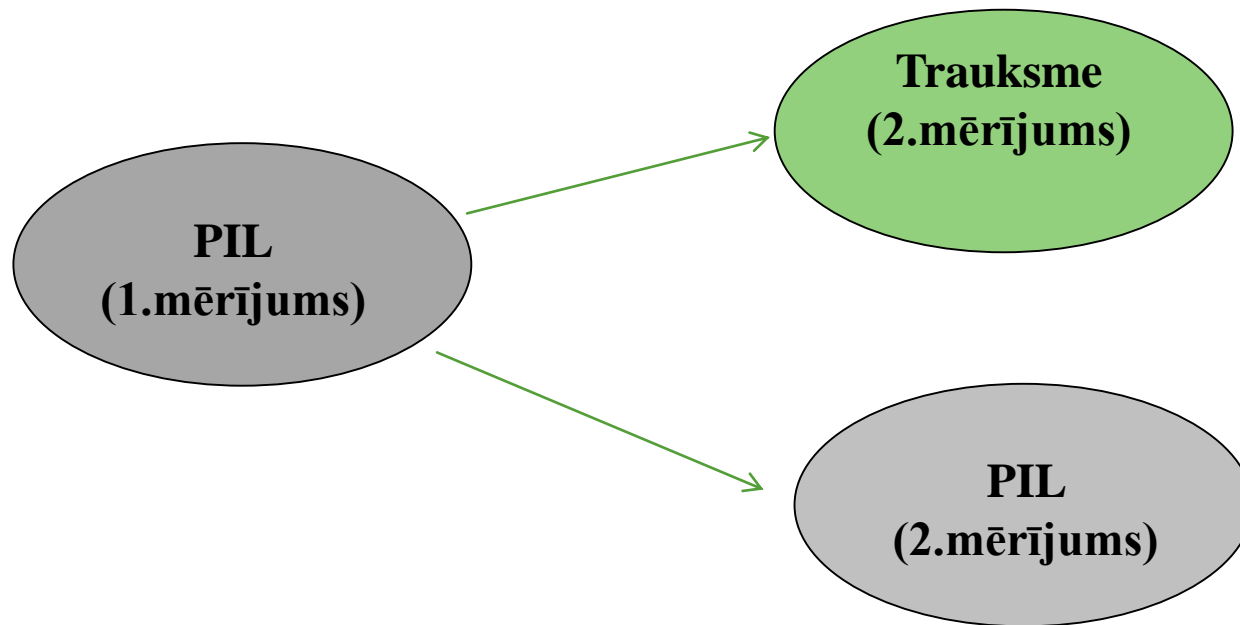
Problemātiskas interneta lietošanas cēloņi

5

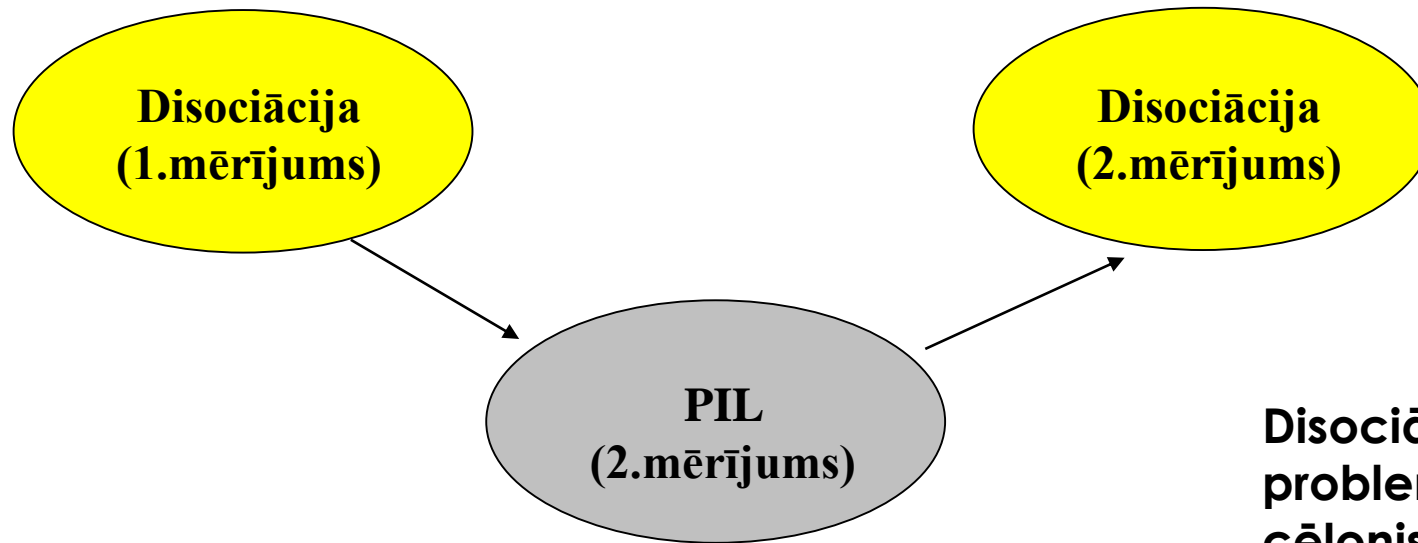
Problemātisku interneta lietošanu prognozē pašnovērtētie hiperaktivitātes simptomi, disociācijas simptomi un dezadaptīvas pārlicības

Problemātiskas interneta lietošana: longitudināls skatījums

**Problemātiska interneta lietošana
noved pie paaugstinātas
trauksmes un PIL turpinājumu**

Problemātiskas interneta lietošana: longitudināls skatījums

Disociācijas simptomi gan kā
problemātiskās interneta lietošanas
cēlonis, gan kā sekas

Turpinām ar...

- ▶ Pusaudžu ekrānierīču lietošanas aktivitātes
- ▶ Identitātes veidošanās
- ▶ Vecāku audzināšana

Identitātes veidošanās

- ▶ **Atbilde uz jautājumu “kas es esmu?”**
- ▶ **Pirmie identitātes meklējumi aizsākas pusaudžu vecumā**
- ▶ **Kas veido identitāti?**
  - ▶ Draugi
  - ▶ Iepriekšējās paaudzes – vecāki, vecvecāki
  - ▶ Citi paraugi – “modeļi”
  - ▶ Bērna dzīves pieredze
  - ▶ Sociāli kulturālā vide (tradīcijas; ideoloģijas) – sabiedrības ideoloģiskie priekšnosacījumi dod struktūru
  - ▶ Ekrāna aktivitātes

Vecāku audzināšanas stili

(Baumrind, 1991)

- ▶ **Autoritārais audzināšanas stils** – augsta kontrole, spēcīgas disciplinēšanas metodes, emocionāls vēsums, bērns netiek iesaistīts lēmumu pieņemšanā.
- ▶ **Autoritatīvais audzināšanas stils** – autonomijas veicināšana, emocionāls siltums, demokrātiska attieksme, noteikumu izskaidrošana.
- ▶ **Pieļaujošais audzināšanas stils** – noteikumu neizvirzīšana, kontroles trūkums.

- ▶ **Emocionāli siltas un atbalstošas attiecības veicina pozitīvu adaptāciju**
- ▶ **Uz sodīšanu vērsta audzināšana veicina internalizētas un eksternalizētas uzvedības problēmas**
- ▶ (Balan et al., 2017; Halgunseth et al., 2013; Schimmenti et al., 2014)

Identitātes veidošanas stils

- ▶ **Maikls Berzonskis** (*Michael Berzonsky*) apraksta procesu, kā indivīds konstruē savu identitāti:
  - ▶ **Informatīvais identitātes stils** – aktīvi meklē, kritiski izvērtē, tad nonāk pie slēdzieniem; patstāvīgi domāšanā, atvērti jaunajam. Saistīts ar autoritatīvu audzināšanu (*Berzonsky, 2004*)
  - ▶ **Normatīvais identitātes stils** - pieņem viedokļus, ko piedāvā citi; saistīts ar apzinīgumu un disciplīnu; Var būt saistīts gan ar autoritāru, gan autoritatīvu audzināšanu (*Berzonsky, 2004; Rote & Smetana, 2015*).
  - ▶ **Neskaidri izvairīgais identitātes stils** – atliek ar identitāti saistītus jautājumus; reaģē situatīvi, ietekmējas no tā, kādā situācijā atrodas; grūtības ar paškontroli, viedokļu svārstība, problemātiska uzvedība.

Ekrānierīču aktivitātes un identitātes veidošanās

- ▶ **Plusi – ekrānierīču sniegtās iespējas identitātes veidošanā:**
  - ▶ Stiprina starppersonu saites, konstruē kolektīvo identitāti virtuālajā telpā (Lee & Lim, 2019);
  - ▶ Var iegūt daudz informācijas, kas palīdz identitātes veidošanā;
  - ▶ Sevis prezentēšana sociālajos tīklos – piemēram, saņemtie “like” paaugstina pašnovērtējumu

Ekrānieriču aktivitātes un identitāte

► Negatīvie aspekti :

- Sociālo tīklu pārmērīga lietošana pazemina pašvērtējumu - (īpaši "Instagram", jo notiek salīdzināšana)
- Pusaudžu vēlme tikt pamanītam var likt pārāk daudz sevi eksponēt un atklāt tiešsaistē (Barijs, Doucette, Loflins, Rivera-Hadsons, & Heringtons, 2017);
- Ir interneta vietnes, kas atbalsta negatīvu un apdraudošu uzvedību, t.i., veicina negatīvu identitātes veidošanos (piemēram, sevis ievainošana, pašnāvības) (Luyckx, 2019).

Pētījuma jautājumi

- ▶ Kā vecāku audzināšana ir saistīta ar pusaudžu identitātes veidošanās stiliem?
- ▶ Kā un cik lielā mērā aktivitātes pie ekrānierīcēm prognozē pusaudžu identitātes veidošanās stilu?

Dalībnieki

- ▶ 359 pusaudži (47% puīši and 53% meitenes), 11 līdz 18 gadi (vidējais vecums 14.52, SD 2.24)
- ▶ No dažādām Latvijas skolām
- ▶ Paldies psiholoģijas bakalaura studiju programmas studentiem par palīdzību datu vākšanā!

Instrumenti

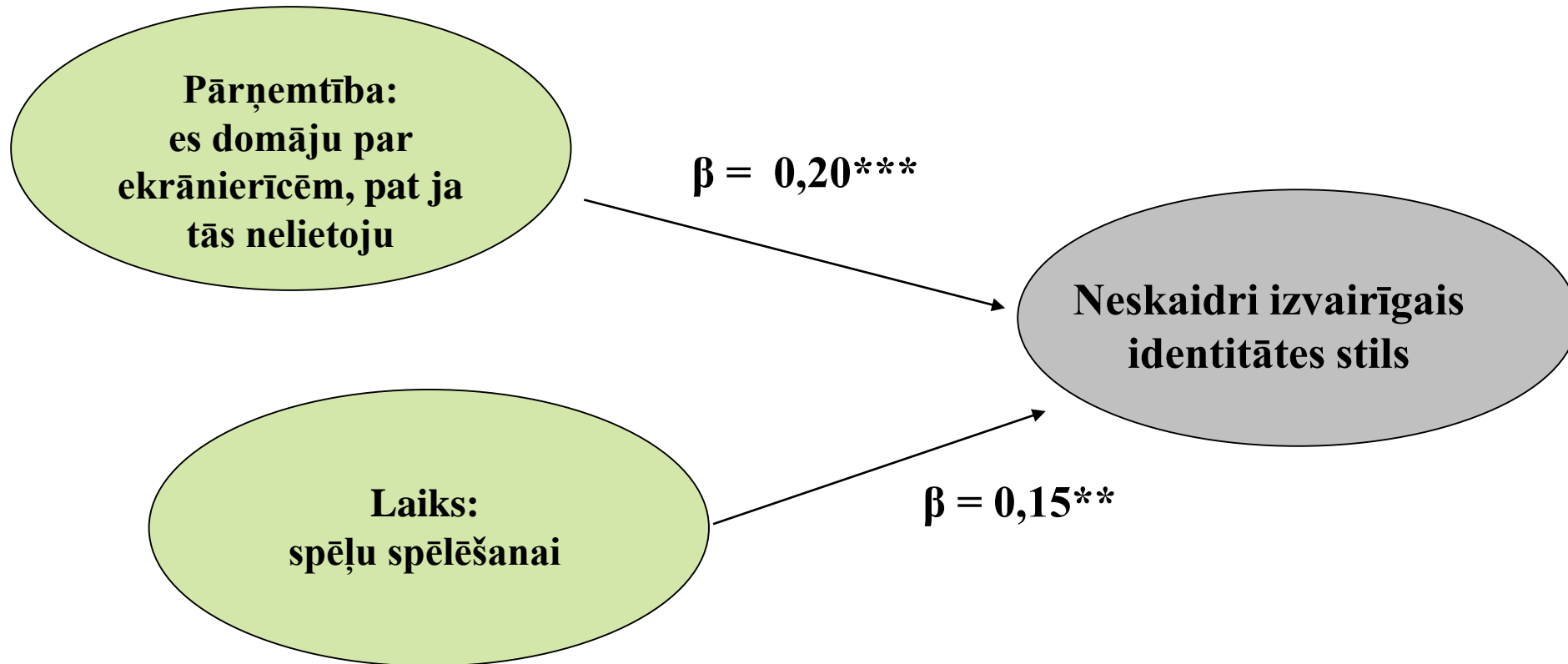
- ▶ **Identitātes stilu aptauja** (Identity Style Inventory (ISI-5; Berzonsky et al., 2013), Alpha 0,70 visās skalās.
- ▶ **Vecāku audzināšanas stila aptauja** (Parental Authority Questionnaire – PAQ, Buri, 1991), Alpha no 0,70 – 0,75.
- ▶ **Pusaudžu ekrānierīču lietošanas aptauja** (Media Activity Form – Youth Self-Report, Achenbach, 2018).
  - ▶ **Laiks:** ekrānierīces skolai (“meklēju informāciju”, “pildu skolas uzdevumus”); ekrānierīces komunicēšanai (čats, Whatsapp, Facebook, Instagram); ekrānierīces spēlēšanai. Jānovērtē stundas un minūtes tipiskā nedēļas dienā un brīvdienā.
  - ▶ **Pārliecības:**
    - ▶ “Es no ekrānierīcēm iegūstu derīgu informāciju”;
    - ▶ “Pateicoties ekrānierīču lietošanai, man iet labāk skolā”;
    - ▶ “Es domāju par ekrānierīcēm pat tad, kad es tās nelietoju”.

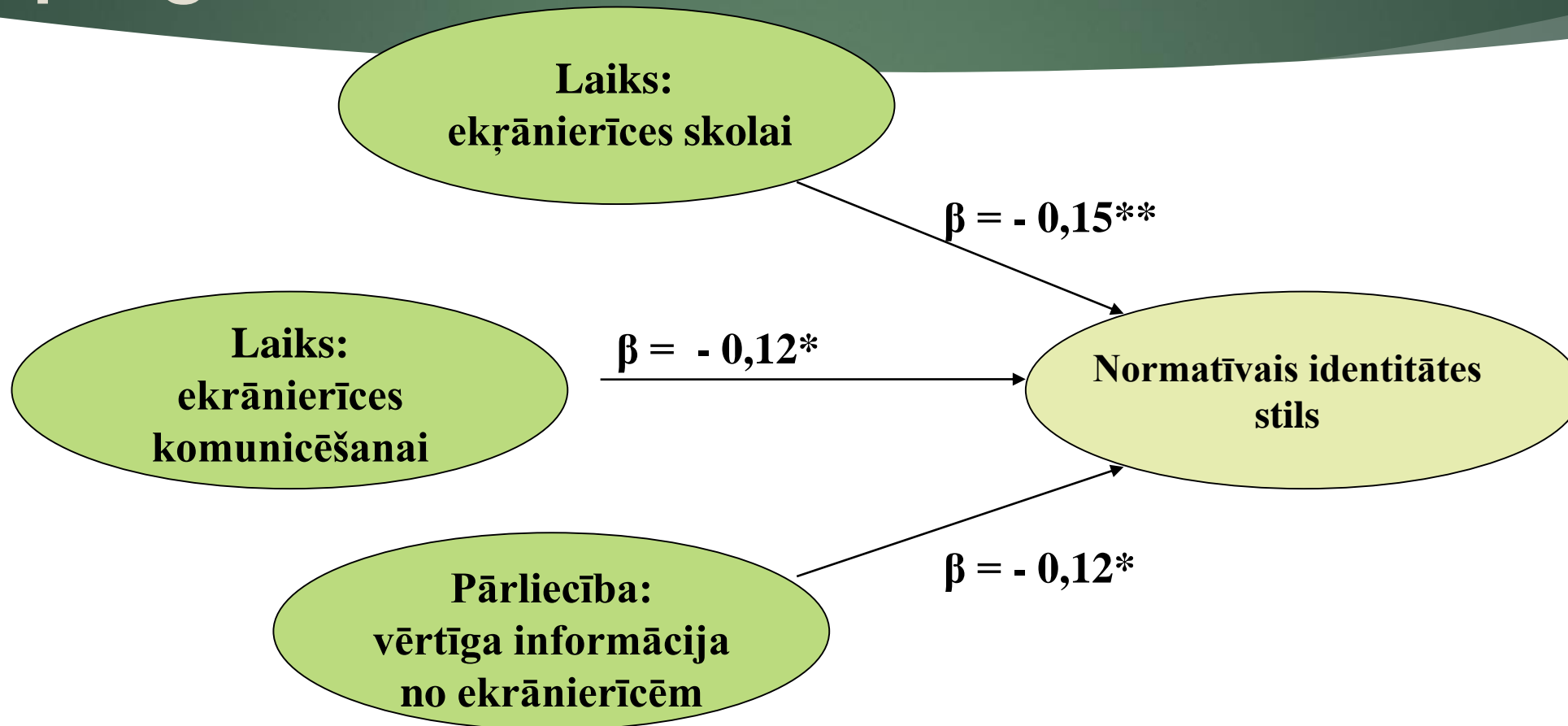
Rezultāti: vecāku audzināšana un identitāte

	Informatīvais identitātes stils	Normatīvais identitātes stils	Neskaidri izvairīgais identitātes stils
Autoritārais vecāku audzināšanas stils	-0,02	0,27**	0,15**
Autoritatīvais vecāku audzināšanas stils	0,26**	0,14*	-0,09
Pieļaujošais vecāku audzināšanas stils	0,23**	0,04	0,12*

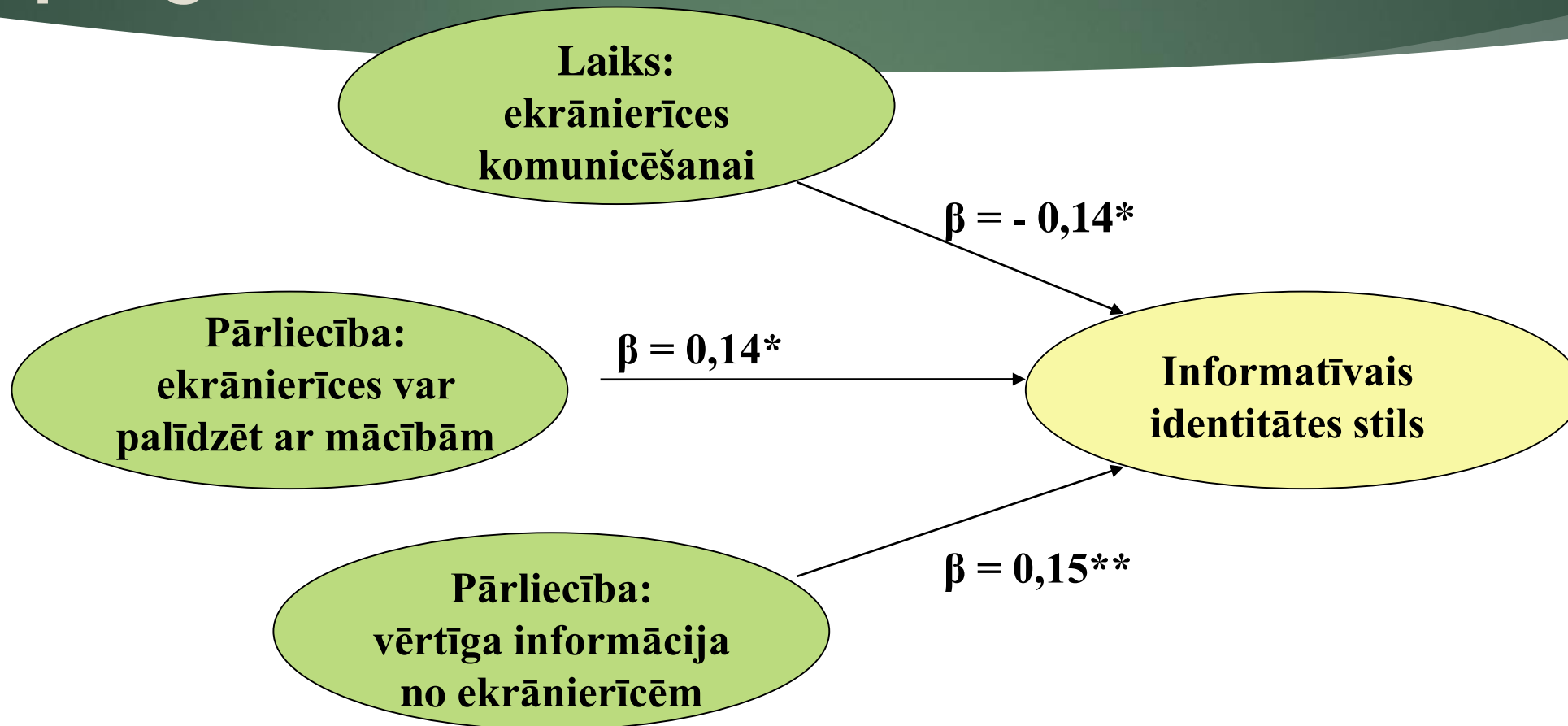
Kā aktivitātes pie ekrānierīcēm prognozē neskaidri izvairīgo identitāti?

Kā aktivitātes pie ekrānierīcēm prognozē normatīvo identitāti?

Kā aktivitātes pie ekrānierīcēm prognozē informatīvo identitāti?

Secinājumi

- ▶ Pusaudži lieto ekrānierīces un lietos 😊
- ▶ No identitātes veidošanās skatu punkta ir svarīgi, lai lietošana būtu jēgpilna. Šī pētījuma rezultāti norāda uz to, ka:
  - ▶ Pārliecības, ka ekrānierīces var izmantot jēgpilni, lai palīdzētu ar skolas uzdevumiem un meklēt informāciju - veicina informatīvo identitātes stilu, identitātes meklējumus, iespēju izvērtēšanu utt.
  - ▶ Laika pavadīšana komunicējot ar ekrānierīcēm (e.g. čatošana vai pārskatot Feisbuku u.t.t.), neveicina identitātes meklējumus.
  - ▶ Ekrānierīču spēļu spēlēšana un pārņemšana (atkarība?) no ekrānierīcēm veicina neskaidri izvairīgu identitātes stilu, kas var pastiprināt difūzo identitāti.
  - ▶ Emocionāli silta un autonomiju veicinoša (autoritatīva) audzināšana sekmē pozitīvu identitātes veidošanos.

Paldies par uzmanību!